

288. Rakamaz határa (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) Ő, U, Kö

2011 folyamán terepbejárásokot végeztünk a Miskolc–Nyíregyháza vasút korszerűsítése által érintett régészeti lelőhelyeken.

Győzelem Tsz. (MNY-21 lh., KÖH 24062): A nyomvonal 248–255 hm-szelvénye között nagy kiterjedésű őskori település felszíni nyomait találtuk meg. Rakamaz DK-i végétől mintegy 2 km-re található a lelőhely, a Kettő-domb határrészben. A mostani vasúti töltés bal oldalán, attól 25–30 m-re található, az új nyomvonal tengelyében. Az általunk gyűjtött felszíni leletek alapján a lelőhely kiterjedését D-i irányban módosítottuk mintegy 300 m-rel. A lelőhely vasút menti része teljes egészében egy almás területén található. Az almafák némiképpen korlátozták a megfigyelést, ezért a terepbejárás során talált viszonylag kevés lelet nem ad teljes körű képet a lelőhely intenzitásáról. Nagy biztonsággal állítható, hogy a lelőhely egy része elpusztult a gyümölcsös telepítésekor. A mezőgazdasági művelésen kívül más, a lelőhely épségét veszélyeztető tevékenység nyomát nem észleltük.

Vasútállomás (MNY-19. lh., KÖH 57440): A nyilvántartás szerint a lelőhely csak a vasút D-i oldalára terjed ki, egy ovális alakú körvonallal. Az állomással szemben található markáns domb, melyen a római katolikus templom és a kálvária található, nem esik bele a lelőhely területébe. Eredetileg azonban a templom dombja a vasút D-i oldaláig nyúlt el, csak a vasút építésekor átvágtak azt. Emiatt a lelőhely körvonalát módosítva a vasút két oldalára rajzoltuk meg a lelőhelyet. Talán ezt valószínűsíti a lelőhelyről ismert szórvány AVK kerámiadarab, amely a korszak ismérvei alapján inkább a templomnak is helyet adó magas dombról, mintsem a lényegesen alacsonyabban fekvő állomás területéről származhat. A lelőhely környezete teljes egészében beépített terület. A beruházás tervei szerint jelentős fejlesztések történnek a vasútnak ezen a szakaszán. Egyrészt sor kerül a pálya korszerűsítésére, és az állomás felújítására. Másrészt új parkoló, egy új autóbuzsmegálló, egy további buszöböl és egy buszforduló épül. A 38-as sz. főúton egy új, balra kanyarodó sáv épül, míg a vasútvonal É-i oldalán, közvetlenül a templom dombjának aljában egy további parkoló.

ISTVÁNOVITS ESZTER – SZALONTAI CSABA

289. Rábapatonna határa (Győr-Moson-Sopron megye) U, B, V, A, Á, Kö, I

Az M85 gyorsforgalmi út építéséhez kapcsolódóan végeztünk 2011 tavaszán megelőző feltárásokat az érintett lelőhelyeken.

Kós-domb (KÖH 33047): 2011. március 7. és május 18., ill. november 1–30. között összesen 605 régészeti jelenséget tártunk fel, 15870 m² nagyságú területen. Az objektumok többsége az újkőkori vonaldíszes edények kultúrájának népszerűsége által létesített településhez köthető, a számos cölöphely földfelszínre épített házhelyek nyomát mutatja. A településen 7 sírból álló temetkezést is dokumentálhattunk. A zsugorított pozícióban elhelyezett elhunytak között a felnőttek mellett gyermekeket is találtunk. A melléklet nélkülieken kívül csontékszerekkel, csiszolt kővésővel, ill. díszített edényekkel eltemetett egyedek is előfordultak. Egy nagy méretű és rendkívül

mély kútból nagyon gazdag leletanyag került elő, számos díszített kerámiatöredékkel. Az egykor itt megtelepült neolitikus népesség gyakorlatilag a teljes dombot birtokába vette, erre utalhat az alacsonyabb fekvésű részen novemberben folytatott feltáráskor előkerült három kút is, melyek közül a kettő sövénybéléses, egy pedig csapolt gerendás szerkezetű volt. Három különlegesnek tekinthető helyzetű sírt is dokumentáltunk, egyikük egy több beásásból álló gödöregyüttesben jelentkezett. A nőként azonosítható elhunytat enyhén felhúzott lábakkal a bal oldalára fektetve helyezték el. Nyakrészénél több apró gyöngyöt találtunk, köztük kék és sárga színűeket, valamint három pajzsformájú fémveretet. Előzetesen avarként határoztuk meg. A másik temetkezés feltehetően másodlagos lehetett, mivel elég magasban, a humuszban találtuk meg, a csontok teljesen szétdőltan helyezkedtek el. Melléklete nem volt. Hasonlóan a harmadikhoz, amelyik egy kerek gödörben, oldalára fektetve került elő. Kisebbszámban képviseli magát a bronzkor, ill. a középkor, néhány tároló- és hulladékgödörrel.

Országúton felüli-dűlő III. lh. (KÖH 70195): A lelőhelyen 8922 m²-en összesen 226 objektumot dokumentáltunk. Ezek elhelyezkedése alapján K felé valószínűsíthetően, Ny felé pedig feltételezhetően tovább húzódik a lelőhely, mely ugyanakkor a két nyomsáv közötti, a kivitelezés során földmunkával nem érintett földnyelvre is természetesen kiterjed. A területen szinte kizárólag egy kora bronzkori, a kisapostagi kultúrához sorolható település helyezkedik el, ill. egyetlen tárológödör mutat középkori megtelepedésre utaló nyomokat. A kora bronzkori településen mind földfelszínre épített, mind félig földbe mélyített épületeket azonosítottunk, továbbá tároló- és hulladékgödöröket, melyek betöltéséből épületszerkezeti nyomokat őrző tapasztott fal- és vakolatdarabok is előkerültek. Számos gödörben találtunk feltűnően nagy számban kagylót és csigát, ami a víz közelségéből adódó étkezési szokások mellett a kultúrára jellemző kerámián megfigyelhető mészbetétes díszítés elkészítéséhez szolgálhatott alapanyagul. A rendkívül gazdag leletanyagban nagy számban kerültek elő ezzel a díszítéssel ellátott edények, de kőeszközök, orsókarikák, -gombok, bronz huzalkarika és állatcsont is. A középkori gödörben a kerámianyag mellett jelentkezett egy üveg pohár töredéke. A leletanyag nélküli objektumok közül ki kell emelnünk azokat a kerítőárkokat, melyeknél egy kivétellel beásott oszlopsorokat fedeztünk fel az árokban, illetve egy esetben a körbezárt terület közepén is volt egy oszlophely, vagyis valamiféle egyszerűbb tetőszerkezetre gondolhatunk. A másik jelenség egy nagy méretű, ÉNy–DK irányú árok, mely valószínűleg a vizenyős terület felől a lezárást biztosíthatta egy adott korszakban, mivel azon túl is fedeztünk fel régészeti jelenséget.

Országúton felüli-dűlő IV. lh. (KÖH 70197): A lelőhely a kisebb-nagyobb dombokkal tagolt táj egy alacsonyabb fekvésű részén helyezkedik el, az előzetes terepbejárási adatok alapján ÉNy–DK irányban, a nyomvonalba csupán a DK-i vége nyúlik be. Közvetlenül mellette, tőle É-ra egy mélyebben elnyúló, vizenyős terület húzódik. A feltárt területen egy Árpád-kori település kis részletét, 106 objektumát sikerült megfogunk, viszonylag jelentős mennyiségű leletanyaggal, melynek a túlnyomó részét kerámiatöredékek és állatcsont alkotja, de kerül-

tek elő például nyéltűskés vaskések is. A területet két nagyobb kiterjedésű gödöregyüttes uralja, melyek feltehetően a helyi kerámiakészítés alapanyagául szolgáló agyag kitermelésének helyei lehettek. Ezenkívül két kemencemaradványt érdemes még megemlítenünk a felület NyÉNy-i szélén, melyek azonban a későbbi mezőgazdasági művelés következtében erősen ronszolt állapotban kerültek elő. A településnek ezt a részét úgy tűnik, É felé, az említett mélyebb, vizenyős terület felé egy adott korszakban többszörös árokrendszer zárhatta le. A további néhány objektumot kisebb-nagyobb gödrök alkották. A feltárási terület NyÉNy-i részén egy félig földbe mélyített, ÉNy–DK tájolású házat dokumentáltunk, melynek két rövidebb oldalának közepén helyezkedett el a tetőszerkezetet tartó egy-egy oszlop helye. Ny-i sarkában erősen bolygatott kemencét is felfedeztünk, szája álló és elfektetett kőlapokkal volt kirakva. A lelőhely nyomvonalba eső részét feltártuk, az előkerült jelenségek alapján úgy tűnik, a középkori település elsősorban ÉÉNy felé húzódik tovább.

Poszógó-domb (KÖH 33024): A 2011. március 8. és június 10., ill. november 1–30. között végzett kutatással 231 régészeti jelenséget tártunk fel, 10492 m²-en. A Ny-i, előnyösebb megtelepedési helynek tűnő dombháton nagyon csekély számban kerültek elő objektumok, mindössze 22. Többségük nem meghatározható korú árok, valamint néhány gödör, ugyanakkor kiemelhetünk két félig földbe mélyített házat, melyek közül az egyik a leletanyaga alapján a középkorra, a másik viszont a késő vaskor időszakára keltezhető. Utóbbi sajnos részben túlnyúlik a feltárási felületen. A középkori épület ÉNy–DK tájolású, Ny-i sarkában kis erősen bolygatott tűzhellyel, közepén pedig egy közelebről nem azonosítható funkciójú beásással, melynek aljában lapos kő, ill. örlőkő feküdt. A dombtetőn elhelyezkedő késő vaskori esetében csak feltételezhető egy Ny–K irányítás. Mindkét esetben megfogható volt járósínt részlete. Egy magányos nagy méretű kemence a lankásabb oldalon jelentkezett, jól kiégett vastag sűtőfelülettel rendelkezett, hamusgödörét nem találtuk meg. A második felületen az Országúton felüli-dűlő III kora bronzkori településéhez hasonló jelenséget azonosítottunk a bontások során. Leletanyaga ugyanakkor általánosabb, a kagylóelőfordulás is jóval elenyészőbb. Viszont több, egyértelműen elkülöníthető földfelszínre épített ház cölöphelysorok által kijelölt házhelyét azonosítottuk. Érdekes továbbá, hogy itt is jelentkezett egy az említett másik lelőhelyhez hasonló nagy méretű, aljában több vonulatra tagoló árok, melyből viszont kevés, a korszakra jellemző kerámiatöredék került elő. Így elképzelhető, hogy az az árok is a bronzkori település részét képezhette. Szórványosan valószínűleg a késő bronzkor időszakában is élhettek a területen, legalábbis néhány gödör jellegtelen kerámiatöredéke erre utal. A lelőhely nyomvonalba eső enyhén lankásodó, mélyebb fekvésű K-i végénél nagy méretű gödrök csoportját fedeztük fel, melyek alja elérte a jelenlegi talajvíz szintjét. Betöltésükben középkorra keltezhető kerámiatöredékek jelentkeztek.

A K-i nyomvonal 85-ös sz. út felé visszakanyarodó részének elején, már erősen sóderes-agyagos talajon egy ÉNy–DK irányú, két oszlophelysorral jelölt házhelyet azonosítottunk, kora sajnos nem meghatározható. A nyomvonal innen egy korábban földkitermelésre használt, így rendkívül bolygatott, fákkal

fedett területen húzódik keresztül, melyet a novemberben történt fakivágást követően tudunk megkutatni. Valószínűleg az említett intenzív talajmogatás következménye is lehet, hogy régészeti jelenségeket itt egyáltalán nem tapasztaltunk.

Ürgedombi-dűlő II. lh. (KÖH 33024, 70199): A megnyitott felület nem bizonyult nagyon intenzívnek, összesen 10 régészeti jelenséget dokumentáltunk. A felületen átlósan áthaladó gáz-közmű miatt itt szakfelügyelet mellett végeztünk kutatást. Az előkerült jelenségek összefüggést nem mutató cölöphelyekből, gödrökből és egy árokból állnak, sajnos korhatározó leletanyag csak egyetlen gödörből került elő. Itt a középkori megtelepedés nyomát figyelhettük meg, a jellegzetes kerámiaanyag mellett üvegporhár-töredék is felbukkant. A dokumentált objektumok elhelyezkedése alapján feltételezhető, hogy a lelőhely D-i irányban terjed tovább.

Munkatársak: Danyi József, Hargitai András, Deák Andrea.
POLGÁR PÉTER

Regöly, Kölcsey utca 34. (KÖH 72001) (Tolna megye)

A lelőhelyen 2011–2012-ben végzett kutatásokat összefoglalóan lásd a 2012. év jelentései között.

SZABÓ GÉZA – FEKETE MÁRIA

290. Romhány, Csatatér⁷² (Nógrád megye) Kú

1710. január 22-én zajlott le Romhány térségében a Rákóczi-szabadságharc utolsó csatája. Az ütközet 300. évfordulója alkalmából – mivel a csata pontos helyszíne nem volt beazonosítva – a Honvédelmi Minisztérium Hadtörténelmi Intézete és a Nógrád Megyei Múzeumi Szervezet közt kötött együttműködési megállapodás alapján 2010 áprilisában és 2011 májusában fémkereső műszeres leletfelderítést végeztünk.

A források a településtől ÉK-re, a Szátok felé vezető út és a Lókos-patak közé eső kb. 400 000 m²-es területre helyezték a csata helyszínét.

Maga a csata főleg lovassági összecsapásokból állt, ezért viszonylag kevés, de nagy területen szóródott leletanyagra számíthatunk. A legtöbb lelet a településtől ÉK-re eső részen, a Rákóczi emlékműtől K-re, a Romhány és Szátok közt húzódó műút K-i oldalán koncentráldott.

Az előkerült leletanyag tartalmazott ép, kilőtt és becsapódott ólom puszkagolyókat egyaránt, összesen 14 db-ot. Az anyagot kiegészítik az öv- és szíjcsatok, gombok, melyek egy része sérült, ami utal az összecsapásra. A pontsor díszítéses rézcsatok a kurucok, míg a nagy méretű övcsat császári dragonyos felszereléséhez tartozhatott. A 4 db szabálytalan, keskeny kovácsoltvas csizmapatkó szintén a császári dragonyosokhoz köthető.

Az 5 db 13-as számmal ellátott domború rézgomb viszont az 1849. július 20-a körül Romhány térségében állomásozott

⁷² A lelőhely nem szerepel a KÖH nyilvántartásban.